

CHỦ ĐỀ 3

ĐẶC TRƯNG PHONG CÁCH CON NGƯỜI Ở THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Hình 1. Trà đá miễn phí cho người dân
(Nguồn: Sở Thông tin và Truyền thông TP. HCM)

Hình 2. Viếng nghĩa trang liệt sĩ
(Nguồn: Sở Thông tin và Truyền thông TP. HCM)

Hình 3. Tặng quà cho trẻ em trong chương trình
Vui Tết Trung thu
(Nguồn: Sở Giáo dục và Đào tạo TP. HCM)

Hình 4. Học sinh THPT tham gia
Chiến dịch Hoa phượng đỏ
(Nguồn: Sở Giáo dục và Đào tạo TP. HCM)

Những hình ảnh 1, 2, 3, 4 tiêu biểu cho phong cách đặc trưng nào của con người ở Thành phố Hồ Chí Minh. Từ đó, em rút ra được những việc làm, hành động gì để xây dựng cho mình phong cách sống đẹp?

I. ĐỊNH NGHĨA PHONG CÁCH

Phong cách là nét đặc trưng riêng của mỗi người, nhóm người hay cộng đồng người. Phong cách được thể hiện dưới hình thức lối sống, sở thích, cách nói chuyện, cách ăn mặc, ... tất cả các hành động trong đó đều thể hiện nét riêng biệt.

II. CÁC YẾU TỐ HÌNH THÀNH NÊN PHONG CÁCH CON NGƯỜI Ở THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Phong cách con người ở Thành phố Hồ Chí Minh được hình thành và tồn tại hơn nửa thế kỉ. Trong tương lai, phong cách ấy của người Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh – vẫn sẽ tồn tại, phát triển và khó thay đổi về cốt lõi.

Phong cách ấy được hình thành trong quá trình con người thích ứng để hội nhập, tồn tại, vươn lên trong điều kiện, hoàn cảnh bắt buộc.

1. Điều kiện tự nhiên của vùng đất Sài Gòn – Gia Định (Thành phố Hồ Chí Minh ngày nay)

Thành phố Hồ Chí Minh nằm ở vị trí trung tâm Nam Bộ, giữ vai trò kết nối Đông – Tây, tạo ra những động lực quan trọng, thúc đẩy sự phát triển toàn diện trong nhiều lĩnh vực cho khu vực Nam Bộ.

Hình 5. Đặc trưng vùng đô thị sông nước
(Nguồn: Sở Thông tin và Truyền thông TP. HCM)

Ở vị trí trung tâm khu vực Đông Nam Á – nối liền giữa Nam Á và Đông Bắc Á, nằm trên hành lang của trục lộ giao thông hàng hải quốc tế nối liền Thái Bình Dương qua Ấn Độ Dương, Thành phố Hồ Chí Minh đã là hải cảng từ khoảng 300 năm trước. Vị trí chiến lược này tạo nên tiềm năng lớn để phát triển đa dạng về kinh tế, văn minh biển trong quá trình giao lưu, tiếp xúc với các nước Đông Nam Á, cả châu Á và sau đó là các nước phương Tây.

Nơi đây chịu ảnh hưởng mạnh từ khí hậu nhiệt đới gió mùa, cận xích đạo. Lại nằm trên “bao lơn”⁽¹⁾ của Biển Đông, kéo dài xuống phía Nam, hướng vào vịnh Thái Lan nên còn chịu tác động bởi khí hậu hải dương khá rõ nét.

⁽¹⁾ Phần nhô ra bên ngoài có bọc xung quanh.

Khí hậu, thổ nhưỡng ôn hoà, ít bão đã phát huy hành trang “văn hoá lúa nước”. Tuy nhiên, cần khai phá, thích ứng và cải tạo để Thành phố Hồ Chí Minh trở thành vùng giàu tiềm năng, thuận lợi để phát triển văn hoá, kinh tế.

Hình 6. Kinh Lớn lúc chưa có toà nhà Ủy ban nhân dân Thành phố và phố đi bộ Nguyễn Huệ hiện tại
(Nguồn: Ảnh tư liệu)

Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh là nơi phát triển nhộn nhịp, chịu ảnh hưởng của nền văn minh sông nước khi có hệ thống sông ngòi – kênh rạch dày đặc và nối liền với Đồng bằng sông Cửu Long. Quá trình hội nhập làm nên nét riêng biệt về văn hoá so với Đồng bằng sông Cửu Long về các phương diện ăn – mặc – ở – phương tiện đi lại, cấu trúc văn hoá “làng” truyền thống cũng thay đổi.

2. Yếu tố dân cư, văn hoá các tộc người sinh sống trên địa bàn Thành phố Hồ Chí Minh

Người Việt đến khai hoang, lập ấp ở vùng đất mới đã tiếp thu chọn lọc “văn hoá Đồng Nai” của người Stiêng, người Mạ, ... với phương thức canh tác lúa rẫy. Bên cạnh đó, văn hoá người Khmer, người Chăm cũng tác động, ảnh hưởng đến vùng Đồng Nai – Bến Nghé. Những người Hoa đa phần là trí thức làm kinh doanh, cũng có trong mình sự giao lưu với người Việt ở Thành phố Hồ Chí Minh.

Tuy nhiên, chủ nhân văn hoá Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh – vẫn là người Việt, vẫn là văn hoá dân tộc Việt Nam. Đó là những người Việt đến khai hoang lập ấp từ thế kỉ XVI, XVII, những người Việt “nhập cư” trong suốt tiến trình lịch sử. Họ là những con người tiêu biểu, là tinh hoa của dân tộc luôn năng động, sáng tạo, tìm tòi, học hỏi cái mới.

Em có biết?

Ở vào giai đoạn trước Công nguyên, trước khi người Việt đến khai hoang lập ấp, khu vực nay là Thành phố Hồ Chí Minh đã xuất hiện sớm lớp văn hoá Đồng Nai. Nền văn hoá này được minh chứng qua những di chỉ khảo cổ ở Thành phố Hồ Chí Minh và phụ cận: Các tộc người bản địa ở đây trình độ phát triển còn hạn chế (người Mạ, Stiêng, M'ông, K'ho, ...), với những nước nhỏ (Bà Rịa, Xương Thành Tinh, Đồn Tồn, Xích Thổ,...).

Sang giai đoạn đầu Công nguyên đến khi người Việt khai hoang lập ấp, xứ Sài Gòn đã chịu ảnh hưởng của văn hoá Óc Eo (Phù Nam), văn hoá Angkor (Chân Lạp). Tuy nhiên, về cơ bản những tộc người bản địa ở đây vẫn sống tự trị và giữ những phong tục, tập quán, những đường nét văn hoá riêng.

(1) Phần nhô ra bên ngoài có bọc xung quanh.

3. Yếu tố kinh tế

Khi đến Sài Gòn, người Việt mang trong mình truyền thống văn minh lúa nước cùng với những điều kiện về kinh tế nông nghiệp thuận lợi đã tạo cho người Sài Gòn những tâm lí, tính cách khác với vùng đất Tổ, giúp họ thoát khỏi kinh tế “tự cung tự cấp”, phát triển thương mại sớm.

Hình 7. Một góc Thành phố Hồ Chí Minh ngày nay
(Nguồn: Sở Thông tin và Truyền thông TP. HCM)

Thành phố Hồ Chí Minh còn là không cảng quốc tế quan trọng, có nhiều dịch vụ cần thiết để thu mua, phân phối hàng hoá. Thành phố có các cơ sở hạ tầng cần thiết như nhà ở, đường sá, bệnh viện, trường học, ... Hoạt động ngoại thương tập nập đã giúp thành phố này sớm trở thành nơi “đại đô hội nhất nước”. Vì vậy, con người Thành phố Hồ Chí Minh sớm nắm bắt được văn minh công nghiệp và văn hoá Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh dần dựa trên nền tảng sản xuất công nghiệp hiện đại.

4. Yếu tố giao lưu văn hóa

Thành phố Hồ Chí Minh là nơi hội tụ, giao lưu văn hoá với các vùng, miền, khu vực và các nước trên thế giới.

Thành phố Hồ Chí Minh là nơi sinh sống lâu đời của 54 dân tộc và hơn 1000 người nước ngoài đến từ các quốc gia khác nhau như Ấn Độ, Pa-ki-xtan, In-đô-nê-xi-a, Pháp, ... Họ chung sống tập trung ở các khu vực khác nhau, hình thành nên nền văn hoá đa dạng, phản ánh nét truyền thống đến hiện đại của văn hoá nơi đây.

Hình 8. Phố đi bộ Bùi Viện
(Nguồn: Sở Thông tin và Truyền thông TP. HCM)

⁽¹⁾ Phần nhô ra bên ngoài có bọc xung quanh.

Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh là cửa ngõ của giao lưu văn hoá Đông – Tây, tạo điều kiện thuận lợi cho việc tiếp thu, hội nhập với tinh hoa của nền văn hoá thế giới và giá trị văn hoá của thời đại. Trên cơ sở xem xét sự tiếp biến, dung hợp từ truyền thống đến hiện đại của toàn bộ nền văn hoá, có thể rút ra được những đặc trưng trong yếu tố giao lưu văn hoá của Thành phố Hồ Chí Minh như sau:

Thứ nhất, tính chất văn hoá toàn cầu.

Văn hoá Thành phố Hồ Chí Minh là sự tiếp thu, hội nhập các luồng văn hoá từ khắp nơi trên thế giới. Việc mở cửa, hội nhập kinh tế quốc tế, du nhập nhiều luồng văn hoá mới, hiện đại tạo nên sự đa dạng cho văn hoá thành phố trên nhiều lĩnh vực như văn học, nghệ thuật, xã hội, ẩm thực, ...

Thứ hai, tính cởi mở, khoan dung, năng động và không kì thị văn hoá.

Từ xưa đến nay, người dân Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh luôn cởi mở, giao lưu với các nền văn hoá và tôn giáo khác nhau. Mọi yếu tố văn hoá khác nhau đều được chọn lọc và biến đổi để thích ứng trở thành văn hoá Thành phố Hồ Chí Minh. Đây cũng là kết quả của tinh thần nghĩa hiệp, sự phóng khoáng và bao dung trong phẩm chất của con người trên mảnh đất này. Trần Bạch Đằng đã từng nhận xét: “Hầu hết tác giả, nghệ sĩ và nghệ nhân tuy mang tên Sài Gòn nhưng xuất xứ từ nhiều địa phương, thậm chí, số người bản địa Sài Gòn thật ít ỏi. Tận hôm nay, thực tế ấy vẫn tiếp diễn và chẳng có gì đặc biệt khi chúng ta biết vị trí chính trị, kinh tế, văn hoá của Thành phố Hồ Chí Minh như mọi thành phố lớn khác khắp thế giới. Thợ may, thợ đóng giày đẹp nhất nước gọi là “thợ Sài Gòn” nhưng hầu hết quê ở tận sông Hồng; “Phở Sài Gòn” nay rất nổi tiếng do tay người miền Bắc nấu.

Thứ ba, bản lĩnh cao, nội lực mạnh mẽ của văn hoá.

Văn hoá Thành phố Hồ Chí Minh có một hệ thống những giá trị bản sắc tinh thần vững chắc, như truyền thống yêu nước, đoàn kết, tương thân, tương ái; tinh thần nghĩa hiệp, phóng khoáng, dám nghĩ dám làm, khoan dung, vị tha, dễ thích ứng với hoàn cảnh, ... Đây là những giá trị bản sắc tinh thần của người Việt Nam nói chung, nhưng thể hiện rõ nét hơn ở người dân Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh. Nhờ tinh thần bản lĩnh cao mà văn hoá Thành phố Hồ Chí Minh có thể tự tin rộng mở, tiếp thu mọi luồng văn hoá, tôn giáo ở khắp mọi nơi mà không sợ bị mai một; chủ động, sáng tạo trước mọi thách thức, va chạm về văn hoá, tôn giáo và dám thay đổi, làm mới bản thân trước các cuộc giao lưu, tiếp biến văn hoá. Bản lĩnh, nội lực văn hoá ở Thành phố Hồ Chí Minh đã được thử thách, tôi luyện trong lịch sử các cuộc đấu tranh bảo vệ và phát triển những giá trị văn hoá dân tộc trên lĩnh vực tư tưởng và văn hoá.

(Theo Trương Văn Chung – Trương Phan Châu Tâm, *Đặc trưng văn hoá của Thành phố Hồ Chí Minh – Một quá trình tiếp biến, chuyển đổi và tích tụ*, Học viện Cán bộ Thành phố Hồ Chí Minh, 2021)

(1) Phần nhô ra bên ngoài có bọc xung quanh.

Em có biết?

Vào cuối thế kỉ XVI – đầu thế kỉ XVII, khi lưu dân người Việt đến khai hoang lập ấp ở xứ Đồng Nai – Bến Nghé, họ mang theo truyền thống văn hoá Đại Việt, sống hài hoà với các tộc người bản địa. Từ đó, hình thành những tính cách văn hoá, con người của vùng đất mới.

Năm 1698, khi chúa Nguyễn lập đơn vị hành chính trên vùng đất Đồng Nai – Bến Nghé, người Việt đã đến đây sinh sống. Họ vẫn bảo lưu các giá trị văn hoá đất Tổ, bỏ đi một số tập tục không phù hợp của văn hoá phong kiến Bắc Hà, để hình thành tính cách văn hoá Sài Gòn – Gia Định.

Đến cuối thế kỉ XVIII, chúa Nguyễn (triều Nguyễn sau này) bước đầu xác lập và đưa Nho học vào hệ thống giáo dục đào tạo, góp phần xây dựng nền văn hoá, tính cách con người xứ Sài Gòn – Gia Định.

III. ĐẶC TRƯNG PHONG CÁCH CON NGƯỜI Ở THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Người dân Thành phố Hồ Chí Minh mang đặc trưng phong cách người Nam Bộ: chất phác, thẳng thắn, trung thực, phóng khoáng, hoà đồng. Trải qua thời gian, Thành phố sầm uất, ồn ào hơn nhưng bản tính người dân nơi đây vẫn vậy. Phong cách ấy hiện hữu trong mỗi cộng đồng dân cư như một mẫu số chung, trên nền tảng ấy, mỗi cá nhân thoả sức sáng tạo, phát huy sở trường. Ở họ, luôn có “phong cách khoan dung, khoáng đạt, tinh thần nghĩa hiệp, nhân hậu và nặng nghĩa tình”.

? CÂU HỎI

Em thích nhất nét phong cách nào của người dân Thành phố Hồ Chí Minh. Vì sao?

1. Hào hiệp

Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh – được mệnh danh là nơi “đất lành chim đậu”, ít thiên tai, bão lụt nên dễ sống. Bất kể mọi giai cấp, tầng lớp, mọi người đều có thể lập thân, lập nghiệp ở Sài Gòn. Người đến trước giúp đỡ, dìu dắt người đến sau, cứ thế nương tựa nhau mở rộng cuộc sống mưu sinh. Bởi vậy, tinh thần tương thân, tương ái của người dân nơi đây trở nên đặc biệt. Những thùng bánh mì, trà đá miễn phí hiện diện trên khắp các tuyến đường để “tiếp sức” cho người nghèo. “Làm phước” – câu châm ngôn sống đơn giản, nhẹ nhàng của con người Thành phố Hồ Chí Minh.

Không đâu như ở Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh, lòng tốt được thể hiện một cách hào hiệp. Ở lâu, con người sẽ được “cảm hoá”, mỗi người dân là người duy trì, lan toả phong cách hào hiệp của con người nơi này – Thành phố đáng yêu, đáng sống.

⁽¹⁾ Phần nhô ra bên ngoài có bọc xung quanh.

Hình 9. Phở đi bộ Bùi Viện
(Nguồn: tuoitre.vn)

Hình 10. Tặng cháo cho người vô gia cư
(Nguồn: Sở Giáo dục và Đào tạo TP. HCM)

? CÂU HỎI

Nêu một số dẫn chứng về phong cách hào hiệp của con người ở Thành phố Hồ Chí Minh

2. Phóng khoáng, hiếu khách

Người Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh chấp nhận sự khác biệt về phong tục tập quán, khoan dung với những điều khác biệt từ hành động, lối sống của mọi người. Nơi đây hội tụ đủ các nền văn hoá anh em khắp nơi về lập nghiệp.

Trong bối cảnh giao lưu, hội nhập hiện nay, phóng khoáng, hiếu khách có ý nghĩa trong việc xây dựng đại đoàn kết dân tộc như: đề xuất thực hiện các chính sách, phong trào xã hội; kêu gọi và tiếp nhận đầu tư.

Bên cạnh đó, mặt trái của vượt quá phóng khoáng là lối sống tùy tiện, giải quyết công việc trong cuộc sống không chú ý khuôn phép, nguyên tắc.

3. Linh hoạt, năng động, sáng tạo

Thành phố Hồ Chí Minh là đô thị đặc biệt, một trung tâm lớn về kinh tế, văn hoá, giáo dục đào tạo, khoa học công nghệ, đầu mối giao lưu và hội nhập quốc tế. Diện mạo hôm nay của Thành phố Hồ Chí Minh cho thấy khởi nguồn từ sự năng động, sáng tạo của con người Thành phố Hồ Chí Minh. Đó là sự kế thừa lịch sử hơn 300 năm hình thành Thành phố và kế thừa di sản hàng nghìn năm lịch sử của dân tộc Việt Nam. Các nhà nghiên cứu lịch sử đã đúc

Hình 11. Người Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh dù tất bật, hối hả nhưng sẵn sàng dừng lại để mua giúp người già một tấm vé số với tất cả sự trân trọng, chân thành
(Nguồn: Sở Thông tin và Truyền thông TP. HCM)

⁽¹⁾ Phần nhô ra bên ngoài có bọc xung quanh.

kết, phong cách của con người Sài Gòn xưa – Thành phố Hồ Chí Minh nay là “bản lĩnh kiên cường, tinh thần năng động, sáng tạo, khả năng hợp tác cao và luôn luôn thích ứng”.

Phong cách năng động và sáng tạo hiện hữu ở mọi người dân, mọi giai tầng trong Thành phố. Con người Thành phố Hồ Chí Minh tiêu biểu cho cái mới, cái tiến bộ; sẵn sàng nhận thức, tự phê phán sai lầm nếu có để vươn lên; luôn mở mang suy nghĩ, hành động trong tiếp thu cái mới, cái hay, cái đúng của cả nước và thế giới. Người Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh không bảo thủ, không trì trệ; con người nơi đây luôn có tâm thế đổi mới, gạt bỏ những gì lỗi thời, lạc hậu trong mình, sẵn lòng vị tha đối với cái dở, cái sai của người khác để cùng nhau tồn tại và phát triển.

1. Thực tế

Con người Thành phố Hồ Chí Minh trọng nội dung hơn trọng hình thức, trọng thực hành hơn trọng lý thuyết. Họ tin vào tính thiện, bộc trực thẳng thắn, thấy việc là làm ngay nhưng không chấp nhận lối sống “cơ hội”, “khôn lỏi”. Người Thành phố Hồ Chí Minh đánh giá con người thường căn cứ vào việc làm, trọng những người làm giỏi hơn là nói nhiều. Từ tính cách trọng làm hơn trọng nói, người Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh chú ý nhiều đến làm kinh tế buôn bán, làm thợ, thủ công nghiệp, công nghiệp hơn là văn chương, lý thuyết.

Con người nơi đây sống thực tế chứ không thực dụng. Họ sống đúng con người thật với khả năng cho phép, không giả tạo, không đua đòi. Người Sài Gòn không màu mè giả hiệu, trang phục đúng nơi đúng chỗ. Trong đời sống hằng ngày, người Sài Gòn ăn mặc thoải mái nhưng không dễ dãi, xuề xòa nhưng không luộm luộm, lôi thôi. Với ăn uống, họ thường đơn giản, tận dụng tối đa đặc sản vùng miền, cây nhà lá vườn, không cần trang trí cầu kì. Bên cạnh đó, con người Thành phố Hồ Chí Minh không từ chối giúp đỡ người khác.

* Nhận xét chung:

Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh đã gắn với vùng đất Nam Bộ về những yếu tố lịch sử, văn hoá và nhất là con người. Chính thổ nhưỡng, khí hậu nơi đây đã thu hút người dân cả nước từ thuở Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh còn là vùng Bến Nghé hoang sơ. Những nhân kiệt, những người dân cần cù, dũng cảm trong lao động sản xuất đã làm cho vùng đất này ngày càng trù phú, trở thành địa linh. Người dân Thành phố Hồ Chí Minh rất phóng khoáng, tự tin; cần cù nhưng năng động; chất phác mà dũng cảm; trọng nghĩa, khinh tài; cư mang, đùm bọc lẫn nhau cả những khi thái bình hay những lúc gian khó. Cùng với những người Bến Nghé xưa, rất đông người Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh xuất thân từ nhiều giai tầng, sinh ra từ mọi miền của Tổ quốc đã đến sống, chiến đấu, lao động, thăng hoa sáng tạo vì Thành phố. Bản sắc người Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh đã làm nên sức thu hút, sức cảm hoá những cư dân nơi khác đến, tạo sức gắn kết của một cộng đồng dân cư đặc biệt. Cùng với thời gian, mọi người dân Thành phố thấm đẫm cái bản sắc, cái khí chất của mảnh đất này và luôn tự hào khẳng định mình là con người Thành phố Hồ Chí Minh.

(1) Phần nhô ra bên ngoài có bọc xung quanh.

Hình 12. Hình ảnh Sài Gòn về ban đêm
(Nguồn: Sở Thông tin và Truyền thông TP. HCM)

VẬN DỤNG

1. Là công dân trẻ của Thành phố Hồ Chí Minh, em (hoặc nhóm em) cần phải làm gì trong việc giữ gìn và phát huy những phong cách tốt đẹp của con người Thành phố Hồ Chí Minh?

⁽¹⁾ Phần nhô ra bên ngoài có bọc xung quanh.